

Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Effecten op
economie
en milieu

Hoofdstuk 13
bijlage
SP

Keuzes in Kaart
2013-2017

*Een analyse van tien
verkiezingsprogramma's*

13.5 SP

Deze paragraaf geeft een gedetailleerd overzicht van de door de SP voorgestelde maatregelen en hun effecten op de overheidsfinanciën. De bedragen zijn ex ante, in prijzen 2012 en betreffen allemaal afwijkingen ten opzichte van het basispad zoals weergegeven in De Nederlandse economie tot en met 2017⁴⁷.

13.5.1 Ombuigingen SP

De SP buigt 21,0 mld euro in 2017 om op de collectieve uitgaven.

Arbeidsvoorwaarden collectieve sector

- De SP verlaagt de norm voor topsalarissen in de collectieve sector. Dit levert een ombuiging van 0,1 mld euro op. (SP_134)

Openbaar bestuur

De SP bezuinigt 2,2 mld euro op de bestuur- en apparaatkosten bij rijk, lokaal bestuur en zbo's zoals UWV (inclusief een tijdelijk besparingsverlies van ruim 20%). Deze ombuigingen hebben vooral betrekking op de functie openbaar bestuur, maar slaan ten dele ook neer bij de functies veiligheid (bijvoorbeeld Dienst Justitiële inrichtingen en ondersteuning voor de

⁴⁷ Merk op dat de genoemde bruto bedragen niet altijd direct gerelateerd zijn aan de budgettaire omvang van de specifieke beleidswijzigingen. De reden is dat bij wijzigingen ten opzichte van het Begrotingsakkoord 2013 technisch niet de netto wijziging is ingeboekt, maar een dubbele boeking heeft plaatsgevonden: enerzijds de volledige terugboeking van het betreffende onderdeel uit het Begrotingsakkoord 2013 en anderzijds de boeking van een eventueel alternatief beleidsvoorstel.

rechtspraak), defensie (bijvoorbeeld defensie telematica organisatie) en bereikbaarheid (Rijkswaterstaat), waardoor bij de functie Openbaar bestuur een besparing van 1,8 mld euro resteert.

- Bij het rijk en zbo's worden de uitgaven bij het openbaar bestuur taakstellend met 0,6 mld euro beperkt. De SP wil onder meer de inhuur van externen beperken en diplomatie afslanken. (SP_136, 210)
- Bij het lokaal bestuur wil de SP 1,2 mld euro korten op het gemeente- en provinciefonds. (SP_135)

Veiligheid

- Een deel van de korting op het apparaat slaat neer bij de uitvoerende diensten van de ministeries van Veiligheid en Justitie en Binnenlandse Zaken (0,3 mld euro). (SP_136)
- De SP bespaart 0,2 mld euro op politie en justitie door decriminalisering van softdrugs. (SP_131)
- De SP legt een taakstellende korting op bij politie en justitie (0,1 mld euro). (SP_205)

Defensie

- De SP bezuinigt 1,4 mld euro op defensie. De SP kiest voor de na de huidige ombuigingen uit het basispad resterende delen van variant G uit heroverwegingsrapport 20. Dit betekent een beperkter takenpakket voor defensie, waarbij geconcentreerd wordt op lucht en maritiem optreden en een beperktere bijdrage aan interventie- en stabilisatieoperaties. Verder stapt de SP uit de testfase van de JSF. Daarnaast slaat een beperkt deel van de apparaatkorting neer bij defensie. (SP_136, 139 en 209)

Bereikbaarheid

- De SP bezuinigt 1,5 mld euro op wegen in 2017 en 1,4 mld euro structureel. (SP_206)
- Terugdraaien van de maximumsnelheid van 130 km per uur op plaatsen waar de verhoging problemen zou opleveren op het gebied van geluidhinder, luchtkwaliteit of verkeersveiligheid. De SP draait ook de snelheidsverhoging op de ringwegen rond de grote steden terug. Het budgettaire beslag hiervan is zeer gering. (SP_087)
- Daarnaast leidt de apparaatkorting tot een beperkte besparing op de functie bereikbaarheid (met name Rijkswaterstaat). (SP_136)

Milieu

- De eerste-pijlergelden die de landbouw uit hoofde van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid ontvangt, worden maximaal afgeroomd. In totaal is hier een bedrag van 0,1 mld euro mee gemoeid (SP_224).

Onderwijs

- De SP buigt 1,0 mld euro om door een taakstellende korting op de lumpsum, waarbij de taak van salarisadministratie verschuift van de scholen naar de overheid (SP_127).
- De gratis schoolboeken worden afgeschaft met herinvoering van de WTOS. Dit leidt tot een besparing van 0,2 mld euro (SP_225).

- In het mbo wordt het aantal opleidingen verminderd en worden kenniscentra samengevoegd. Dit leidt tot een besparing van 0,2 mld euro in 2017 en 0,3 mld euro structureel (SP_129).
- De SP kort 0,2 mld euro op enkele specifieke impulsmaatregelen en subsidies voor OCW (SP_204, 227).
- De SP bezuinigt 0,1 mld euro op het groen onderwijs door het beëindigen van subsidies (SP_230, 231).
- De SP kort 0,1 mld euro op onderzoek in het hbo (SP_128).
- De SP voegt kleinere opleidingen samen in het hoger onderwijs. Hiermee wordt 0,1 mld euro bespaard (SP_203).

Zorg

- De langdurige zorg in de AWBZ wordt ingericht volgens het principe van Buurtzorg c.q. regelarme zorg. Dat wil ook zeggen dat deze zorg niet uitgevoerd gaat worden door zorgverzekeraars. Een besparing van samen 1,3 mld euro. (SP_114, 248).
- Er komt een vermogenstoets voor alle AWBZ zorg. De eigen betalingen nemen daardoor toe met 0,2 mld euro. Drie inkomensregelingen voor chronisch zieken en gehandicapten worden geïntegreerd. Daarmee wordt 0,1 mld euro bespaard. (SP_240, 242)
- De Zvw wordt omgevormd tot een centraal gereguleerd stelsel met budgettering van het zorgaanbod. In 2016 wordt het zorgaanbod gekort met 1 mld euro, oplopend tot 2 mld euro in 2017. Daarnaast wordt er 0,1 mld euro bespaard door integratie van huisartsenposten en spoedeisende eerste hulpdiensten. De totale besparing bedraagt 2,1 mld euro (SP_122, 251).
- De SP buigt 0,2 mld euro om door een strakker pakketbeheer (SP_238).
- Via een aantal prijsmaatregelen bespaart de SP 0,1 mld euro in 2017, 0,3 mld euro structureel. Medische technologie en dure geneesmiddelen worden door de overheid scherper ingekocht. Bij de geneesmiddelen wordt het geneesmiddelenvergoedingen systeem (GVS) herijkt en maakt de overheid prijs- en volumeafspraken voor specialité. De lengte van medische vervolgoopleidingen wordt ingekort naar Europese niveaus. (SP_202, 233, 234, 235).
- De honoraria voor medisch specialisten en topinkomens van bestuurders worden verlaagd met in totaal 0,2 mld euro. Daarnaast wil de SP alle medische specialisten in loondienst (SP_106, 239).

Sociale zekerheid

- Zorgtoeslag: de zorgtoeslag wordt afgeschaft waardoor 5,7 mld euro wordt omgebogen. Het budget van de zorgtoeslag wordt ingezet bij de omzetting van een deel van de nominale Zvw-premie in een nieuwe inkomensafhankelijke premie. (SP_104)
- De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk gemaakt en samengevoegd met het kindgebonden budget en de tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS). De nieuwe toeslag wordt afgebouwd vanaf een inkomen van 15.000 euro voor alleenstaande en 22.000 euro voor paren, zodat 1,0 mld euro bespaard wordt. (SP_201)

- De SP introduceert voor middelgrote en grote bedrijven een verplicht quotum voor het in dienst hebben van arbeidsgehandicapten op straffe van een boete. Door boete-inkomsten en minder uitkeringslasten resulteert een besparing van 0,7 mld euro. (SP_158)
- Uitkeringen werknemersverzekeringen: uitkeringen die in 2014 hoger zijn of worden dan 70% van het maximum dagloon worden bevroren. Deze 'bevroeringsgrens' wordt zelf ook bevroren na 2014, waardoor een groeiend percentage uitkeringen bevroren wordt. De premiegrenzen worden niet bevroren en de tarieven blijven ongewijzigd. De besparing bedraagt 0,4 mld euro. (SP_245)
- De SP draait het belastingen van de reiskostenvergoeding terug. Hierdoor neemt het premieplichtig inkomen af, waardoor ook de WW- en WAO-aanspraken afnemen. De resulterende ombuiging loopt op tot 0,2 mld euro. (SP_185)

Overdrachten aan bedrijven

- De SP buigt 0,2 mld euro om op het topsectorenbeleid, onder andere door de bijdrage aan TNO, DLO en de gti's te verlagen en het innovatiefonds mkb+ te beperken (SP_143).

Uitgaven overig

- De niet-belastingmiddelen van de overheid worden vergroot door: het verhogen van de heffings- en invorderingsrente (0,2 mld euro), hogere kartelboetes (0,1 mld euro), hogere boetes voor het te laat betalen van de motorrijtuigenbelasting (0,1 mld euro) en de opbrengst van fraudebestrijding (0,1 mld euro). (SP_132, 142, 214, 215)
- Het afschaffen van PBO's leidt tot een verlaging van de uitgaven met 0,2 mld euro. (SP_222)

Tabel 13.21 Ombuigingen in 2017, ex ante, mld euro

Maatregel	Bedrag
Arbeidsvoorwaarden collectieve sector	0,1
Verlaging topsalarissen (SP_134)	0,1
Openbaar bestuur	1,8
Rijk en zbo's (SP_136, 210)	0,6
Lokaal bestuur (SP_135)	1,2
Veiligheid	0,5
Apparaatkorting Rijk: deel veiligheid (SP_136)	0,3
Overig (SP_131, 205)	0,2
Defensie	1,4
Ombuiging defensie (SP_136, 139, 209)	1,4
Bereikbaarheid	1,6
Minder geld wegen (SP_206)	1,5
Overig (SP_087, 136, 138)	0,0
Milieu	0,1
Afroming eerste pijler gelden GLB (SP_224)	0,1
Onderwijs	1,8
Korting lump sum (SP_127)	1,0

Overig (SP_128, 129, 203, 204, 225, 227, 230, 231)	0,8
Zorg	4,1
Buurtzorg of 'regelarme zorg' concept voor de AWBZ (SP_114, 248)	1,3
Vermogenstoets AWBZ, integratie inkomensregelingen chronisch zieken en gehandicapten (SP_240, 242)	0,3
Stelselwijziging Zvw , (SP_122, 251)	2,1
Stringenter pakketbeheer (SP_238)	0,2
Overig (SP_106, 202, 233, 234, 235, 239, 250)	0,3
Sociale zekerheid	8,8
Afschaffing zorgtoeslag (SP_104)	5,7
Kinderbijslag inkomensafhankelijk (SP_201)	1,0
Onderdeel AOW-inkomensafhankelijk (SP_002, 004)	0,9
Quotum arbeidsgehandicapten (uitkeringen en boetes) (SP_158)	0,7
Werknemersverzekeringen (SP_245)	0,4
Weglek en doorwerking toeslagen (SP_005, 185)	0,2
Overdrachten aan bedrijven	0,2
Ombuiging topsectoren (SP_143)	0,2
Internationale samenwerking	0,0
Overige uitgaven	0,6
Overig (SP_132, 142, 214, 215, 222)	0,6
Totaal	21,0

13.5.2 Intensiveringen SP

De SP trekt 9,8 mld euro in 2017 uit voor extra collectieve uitgaven.

Arbeidsvoorwaarden collectieve sector

- De SP hanteert geen nullijn voor de ambtenarensalarissen in 2013. Dit betekent een intensivering van 1,0 mld euro in 2017. De structurele intensivering is nul. (SP_023)

Veiligheid

- De SP trekt 0,1 mld euro uit voor de arbeidsvoorwaarden van politieagenten. (SP_022)
- De SP vergroot het aantal agenten met 600 (0,1 mld euro). (SP_022)
- De SP verhoogt het budget voor de rechtsbijstand met 0,1 mld euro. (SP_021)

Bereikbaarheid

- De SP voert een kilometerheffing voor vrachtauto's in. Vanwege de invoering- en exploitatiekosten leidt dit tot een intensivering van 0,3 mld euro in 2017 en 0,2 mld euro structureel. (SP_166)
- De SP investeert 0,2 mld euro extra in (regionaal) openbaar vervoer in 2017. Dit is niet structureel. In 2013 trekt de SP eenmalig 0,3 mld euro extra uit voor onderhoud aan het spoor. (SP_079, 091)
- Intensivering binnenvaart en kustvaart. Dit leidt tot een intensivering van 0,1 mld euro in 2017. (SP_089)

- Intensivering fietsenstallingen bij (bus)stations. Het plaatsen van meer bewaakte fietsenstalling bij (bus)stations leidt tot een intensivering van 0,1 mld euro in 2017. (SP_090)
- Het invoeren van een geautomatiseerd verkeersmanagementsysteem voor verbetering doorstroming en betere benutting wegcapaciteit leidt tot een intensivering van 0,1 mld euro in 2017. (SP_085)

Milieu

- De SP intensificeert de SDE+ om de doelstelling van 14% hernieuwbare energie volgens de Europese definitie in 2020 te bereiken. Het budget wordt vooral besteed aan wind op zee. De maatregel heeft een negatief EMU effect van 0,3 mld euro (0,8 mld euro structureel). (SP_249)
- Via een maximale inzet van de mogelijkheid om eerste pijlgelden over te hevelen naar de tweede pijler, is 0,2 mld euro beschikbaar voor vergroening en beheer van agrarische gebieden, incl. cultuurhistorische elementen (SP_224).
- In aanvulling op het basispad stelt de SP 0,2 mld euro beschikbaar voor de aankoop en inrichting van natuurgebieden (SP_024).
- De SP biedt in 2013 eenmalig een fiscale stimulans voor bouw en renovatie van corporatiewoningen ten bedrage van 0,6 mld euro en een subsidie van 0,3 mld euro voor investeringen in energiebesparing en onderhoud van de eigen woning. In 2017 doen deze tijdelijke maatregelen geen beslag op de Rijksbegroting (SP_092, 101).
- De SP wil dat de overheid optreedt als 'launching customer' en besteedt in 2013 eenmalig 0,25 mld euro aan duurzame energieopwekking op/aan publieke gebouwen (bijv. zonnepanelen) en publieke transportmiddelen. (SP_049)

Onderwijs

- In het hoger onderwijs wordt de langstudeerboete afgeschaft (0,4 mld euro) en wordt 0,1 mld euro beschikbaar gesteld voor een uitbreiding van het aantal contacturen en het verhogen van de aanvullende beurs (SP_015, 018).
- De SP intensificeert 0,2 mld euro op scholing van leraren en 0,1 mld euro op de aanpak van voortijdig schoolverlaten door middel van intensieve begeleiding (SP_017).
- Invoering van een ov-jaarkaart voor minderjarige mbo-ers. Dit betekent een intensivering van 0,2 mld euro in 2017. (SP_016)
- De SP intensificeert 0,1 mld euro op wetenschap (SP_019).

Zorg

- De SP trekt 0,4 mld euro uit voor intensiveringen in de langdurige zorg. In 2013 wordt het vooral gebruikt voor een eenmalige impuls aan de bouw van eenpersoonskamers en buurtverpleeghuizen. In latere jaren wordt het voor het merendeel gebruikt om een maatregel uit het Begrotingsakkoord 2013 ongedaan te maken: de SP wil de zorgzwaartepakketten 1, 2 en 3 bij de intramurale verzorging en verpleging behouden. (SP_012, 094)
- De verhogingen van de eigen bijdragen in de jeugdzorg en in de tweedelijns GGZ worden teruggedraaid. De overheveling van de jeugdzorg naar gemeenten wordt gedeeltelijk teruggedraaid. Een intensivering van 0,3 mld euro. (SP_008, 009, 010)

- De SP verlaagt de eigen betalingen voor de curatieve zorg met 1,6 mld euro. Het eigen risico gaat omlaag naar 150 euro per volwassene en de introductie van de 7,50 euro eigen bijdrage per ligdag in ziekenhuizen gaat niet door. (SP_011, 013)
- De SP houdt een aantal behandelingen ten bedrage van 1,1 mld euro in het collectief verzekerde Zvw pakket. Het gaat onder andere om een aantal geneesmiddelen en hulpmiddelen, behandelingen voor depressie en angststoornissen, verslavingszorg, de eerste 20 behandelingen logopedie en zittend ziekenvervoer (SP_159).

Sociale zekerheid

- Inkomensafhankelijke verhoging van de AOW-leeftijd: de AOW-leeftijd wordt verhoogd naar 67 jaar in 2025. In 2015 worden 65- en 66-jarigen met een huishoudinkomen van 80.000 euro of meer 15% gekort op hun AOW-uitkering. De korting loopt op tot 100% in 2025. Tegelijkertijd loopt de inkomensgrens waarboven de korting toegepast wordt af naar nul. In 2025 krijgen alle inkomensgroepen dus een AOW-uitkering vanaf 67 jaar; vanaf dan wordt de AOW-leeftijd gekoppeld aan de levensverwachting conform het basispad. Ten opzichte van het basispad betekent dit een intensivering van netto 0,4 mld euro in 2017 (SP_002, 004).
- Intensiveren bijzondere bijstand: de SP stelt 0,3 mld euro extra beschikbaar voor bijzondere bijstand voor lage inkomens. (SP_006)
- De afbouw van de dubbele algemene heffingskorting in het referentieminimumloon voor de Bijstand, de ANW en de Toeslagenwet wordt uitgesteld tot 2017. De extra uitgaven bedragen 0,2 mld euro in 2017. De afbouw loopt door tot 1,3 ahk (tegenover 1 ahk in het basispad) zodat de structurele intensivering 0,2 mld is. (SP_005)
- Verhogen kinderopvangtoeslag: de SP stelt 0,2 mld euro extra beschikbaar voor kinderopvangtoeslag via proportionele verhoging van de toeslagtabel voor het eerste kind. (SP_007)

Overdrachten aan bedrijven

- De SP intensificeert 0,1 mld euro op innovatie (SP_019).
- De SP richt een nationale investeringsbank op naar het model van de vroegere Nationale Investeringsbank. Hier trekt de SP eenmalig 0,2 mld euro voor uit (SP_100).

Internationale samenwerking

- De SP verhoogt de uitgaven aan ontwikkelingssamenwerking naar 0,8% BNP, een intensivering van 0,7 mld euro. (SP_223)

Uitgaven overig

- De SP intensificeert 0,3 mld euro op het gebied van cultuur (SP_020).

Tabel 13.22 Intensiveringen in 2017, ex ante, mld euro

Maatregel	Bedrag
Arbeidsvoorwaarden collectieve sector	1,0
Geen nullijn in 2013 (SP_023)	1,0
Openbaar bestuur	0,1
Salarisadministratie onderwijs door overheid (SP_127)	0,1
Veiligheid	0,2
Intensivering politie en rechtsbijstand. (SP_021, 022)	0,2
Defensie	0,0
Bereikbaarheid	0,6
Kilometerheffing vrachtauto's (SP_166)	0,3
Overig (SP_079, 085, 089, 090, 091)	0,4
Milieu	0,6
14% hernieuwbare energie via SDE+ (SP_249)	0,3
Intensivering natuur(beheer) (SP_024, 224)	0,3
Onderwijs	1,0
Terugdraaien langstudeerboete (SP_015)	0,4
Overig (SP_016, 017, 018, 019)	0,5
Zorg	3,4
Intensivering AWBZ (SP_012, 094)	0,4
Jeugdzorg en tweedelijns GGZ (SP_008, 009, 010)	0,3
Verlaging eigen risico ZVW (SP_011, 013)	1,6
Uitbreiding verzekerd pakket (SP_159)	1,1
Sociale zekerheid	2,0
Onderdeel AOW inkomensafhankelijk (SP_002, 004)	1,3
Intensivering bijzondere bijstand (SP_006)	0,3
Verhoging sociaal minimum (SP_005)	0,2
Verhoging kinderopvangtoeslag (SP_007)	0,2
Overdrachten aan bedrijven	0,1
Intensivering innovatie en oprichting NIB (SP_019, 100)	0,1
Internationale samenwerking	0,7
Intensivering ontwikkelingssamenwerking (SP_223)	0,7
Overige uitgaven	0,4
Intensivering cultuur (SP_020)	0,3
Weglek dividend door bankenbelasting (SP_154)	0,1
Totaal	9,8

13.5.3 Lasten SP

De SP verlaagt de lasten netto met 1,2 mld euro in 2017. Het gaat hier om de beleidsmatige lastenontwikkeling op EMU-basis (blo). De lastenverlaging is de resultante van een lastenverlichting van 8,3 mld euro voor gezinnen en een lastenverzwaring van 6,7 mld euro voor bedrijven.

Milieu

- De SP verhoogt de verpakkingsbelasting met 1,8 mld euro. (SP_173)

- De SP verzwart de lasten met 0,3 mld euro in 2017 (0,8 mld euro structureel) door het verhogen van de SDE+-heffing. Deze maatregel heeft een positief EMU-effect van dezelfde omvang. (SP_249)
- De invoering van een kilometerheffing voor vrachtwagens. De wegenbelasting en het eurovignet worden tegelijk afgeschaft. De invoering van de kilometerheffing leidt tot een lastenverzwaring van 0,7 mld euro vanaf 2017. (SP_166)
- Het verhogen van de aanschafbelasting voor personenauto's (bpm), gedifferentieerd naar CO₂-uitstoot, leidt tot een lastenverzwaring van 0,5 mld euro in 2017. Hierdoor wordt de gemiddelde auto ten opzichte van het basispad in aanschaf ca 800 euro⁴⁸ duurder in 2020. (SP_179)
- De SP voert een ecotaks voor grootgebruikers in. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU-saldo van 0,5 mld euro. (SP_167)
- De afvalstoffenheffing wordt opnieuw ingevoerd. Daarnaast komt er een verbrandingsbelasting. Samen hebben deze maatregelen vanaf 2013 een positief EMU effect van 0,5 mld euro (SP_165).
- De invoering van vliegbelasting leidt tot lastenverzwaring van 0,5 mld euro in 2017. Dit leidt tot een afname van zo'n tien à twintig procent van het aantal passagiers vanaf Schiphol. (SP_176)
- De SP voert een heffing in op de winning van koolwaterstoffen. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU-saldo van 0,5 mld euro. (SP_170)
- De SP voert een heffing in op de lozing van restwarmte. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU-saldo van 0,4 mld euro. (SP_168)
- De SP schaft de landbouwvrijstelling in de inkomstenbelasting af, waardoor de lasten met 0,3 mld euro worden verzwart. (SP_172)
- Groene ruimte heffing: De SP voert een groene ruimte heffing in. Dit leidt tot een lastenverzwaring voor gezinnen en bedrijven van in totaal 0,3 mld euro (SP_171).
- De SP voert een vrijstelling in voor de opwekking van zonnestroom voor eigen gebruik. De maatregel heeft vanaf 2013 een negatief effect op het EMU-saldo van 0,3 mld euro. (SP_046)
- De SP introduceert een taakstellende heffing op niet-afbreekbare smeermiddelen. Dit geeft een lastenverzwaring van 0,2 mld euro. (SP_175)
- De SP introduceert een taakstellende heffing op niet duurzaam hout. Dit leidt tot een lastenverzwaring van 0,2 mld euro. (SP_169)
- De SP schaft het verlaagd tarief voor de energiebelasting in de glastuinbouw af. Dit geeft een lastenverzwaring van 0,1 mld euro. (SP_164)
- De SP voert de grondwaterbelasting opnieuw in. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU-saldo van 0,2 mld euro. (SP_221)
- Het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt belast. De opbrengst hiervan bedraagt 0,05 mld euro (SP_174).

⁴⁸ Onder de aanname van 0,6 mln verkochte nieuwe personenauto's per jaar.

- De invoering van een kilometerheffing voor personenauto's en bestelwagens. De wegenbelasting wordt tegelijk afgeschaft. Het gemiddelde tarief is zodanig gekozen dat de invoering op termijn neutraal is voor het EMU-saldo. (SP_178)

Inkomens en arbeid

- Zorgpremies (Zvw) inkomensafhankelijk: het budget van de vervallen zorgtoeslag (SP_104) wordt ingezet bij de omzetting van een deel van de nominale Zvw-premie in een nieuwe inkomensafhankelijke premie: een lastenverlichting voor gezinnen van 5,7 mld euro. (SP_180)
- Verlagen belastingen box 1: de belastingtarieven van de eerste en tweede schijf worden verlaagd, zodat de lasten voor gezinnen verlicht worden met 2,4 mld euro in 2013 oplopend tot 5,1 mld in 2017. (SP_182)
- Verhogen belastingen box 1: de schijfgrenzen en heffingskortingen worden van 2015 tot en met 2017 niet aangepast aan de inflatie. Daardoor stijgt het gemiddelde belastingtarief op loon en inkomsten. De lastenverzwaring voor gezinnen bedraagt 2,7 mld euro in 2017. (SP_147)
- Verhogen arbeidskorting: de arbeidskorting wordt vanaf 2014 verhoogd, zodat de lasten voor gezinnen verlicht worden met 2,6 mld euro. (SP_183)
- Beperken fiscale ruimte pensioenpremies: de pensioeninleg blijft slechts onbelast tot een maximaal tarief van 42%, daarboven moet loon- en inkomstenbelasting betaald gaan worden. Dit betekent effectief dat hogere inkomens (in de vierde belastingschijf) 10% belasting op pensioeninleg gaan betalen. Bovendien wordt pensioeninleg over inkomen hoger dan 1,5 keer modaal volledig belast in box 1. Dit is een lastenverzwaring voor gezinnen van 3,2 mld euro. (SP_148)
- De SP versobert daarnaast het Witteveenkader door de pensioenrichtleeftijd in 2017 te verhogen van 65 naar 67 jaar met een koppeling aan de levensverwachting voor de periode daarna. De SP draait de versoberingsmaatregelen van het Witteveenkader uit het Begrotingsakkoord 2013 terug. Deze maatregelen leiden per saldo tot een afname van de lasten voor gezinnen met 1,2 mld euro in 2017 ten opzichte van het basispad (SP_002, 247).
- Alle maatregelen - auto, fiets en ov - uit het Begrotingsakkoord 2013 ten aanzien van het belasten van de vergoedingen voor het woon-werkverkeer worden teruggedraaid, behalve de maatregel om het woon-werkverkeer van leaseauto's mee te tellen als privé kilometers. Dit betreft een lastenverlichting van 1,5 mld euro in 2017. (SP_185)
- Fiscale subsidie eigen woning: Met ingang van 2013 beperkt de SP de mogelijkheden om de hypotheekrente in mindering te brengen op het belastbare inkomen. Dit doet zij op drie manieren. Ten eerste beperkt de SP de som waarover de hypotheekrente in mindering mag worden gebracht in 2013 tot 1 mln euro. Deze grens wordt vervolgens geleidelijk verder afgebouwd tot 500.000 euro in 2017 en 350.000 euro in 2022. Deze laatste grens wordt tot 2040 nominaal constant gelaten. Ten tweede beperkt de SP het maximale belastingtarief voor de hypotheekrenteaftrek in tien jaar van 52% naar 42%. Ten derde gaat de SP voor de aftrekbaarheid van de hypotheekrente, fiscaal gezien, uit van annuïtaire aflossing in dertig jaar. Deze maatregel gaat in per 2013 voor nieuwe gevallen en per 2014 voor huishoudens die

reeds een hypotheek hebben. Daarnaast bouwt de SP de grens waarboven het hoogste tarief van het eigenwoningforfait geldt af van 1 mln euro in 2013 tot 500.000 euro in 2040. Ten slotte schaft de SP met ingang van 2013 de wet Hillen af die voorschrijft dat de bijtelling vanwege het eigenwoningforfait niet hoger kan zijn dan de aftrek vanwege de betaalde hypotheekrente. In totaal verzwaart dit pakket maatregelen de lasten in 2017 met 1,4 mld euro. (SP_146).

- Compensatiebudgetten AOW: de SP stelt in 2017 1,2 mld euro beschikbaar voor lastenverlichtingen als compensatie voor de verhoging van de AOW-leeftijd, waarvan 0,8 mld euro voor bedrijven en 0,4 mld euro voor gezinnen. Dit loopt op tot 1,7 mld structureel (SP_004).
- De SP draait de aanpassing van het ontslagstelsel uit het Begrotingsakkoord 2013 terug. Deze maatregel verlaagt de lasten van bedrijven met 1,0 mld euro in 2017. (SP_001)
- Belastingtarieven box 1: er wordt een vijfde schijf geïntroduceerd met een belastingtarief van 65%. De vijfde schijf gaat gelden vanaf een inkomen van 150.000 euro. De lastenverzwaring voor gezinnen bedraagt 0,4 mld euro. (SP_149)
- De SP schaft de 30% regeling voor kenniswerkers af. Dit betekent een lastenverzwaring van 0,3 mld euro. (SP_150)
- Het terugdraaien van de verhoging van de AOW-leeftijd leidt tot 0,3 mld euro lagere lasten in 2017, doordat de 65-jarigen waarvoor de AOW-leeftijd nog niet omhoog is gegaan, geen AOW-premie meer betalen. (SP_002)
- Startersaftrek woningmarkt: de SP introduceert tijdelijk een extra aftrek voor starters op de woningmarkt. Deze maatregel kost 0,5 mld euro op jaarbasis in de periode 2013-2016. In 2017 heeft de maatregel geen budgettaire consequenties (SP_186).

Vermogen en winst

- De SP verhoogt het algemene tarief in de vennootschapsbelasting met 5%, waardoor de lasten met 1,6 mld euro worden verzwaard. (SP_156)
- De SP beperkt de aftrek van deelnemingsrente en beperkt daarnaast de renteaftrek voor alle bedrijven in de vpb tot een maximum van 30% van de operationele winst. Tezamen betekent dit een lastenverzwaring van 1,5 mld euro. (SP_157)
- De SP verhoogt de erf- en schenkbelasting met 1,1 mld euro. (SP_161)
- De SP vervangt de huidige vermogensrendementsheffing door een vermogenswinstbelasting. Deze vermogenswinstbelasting kent een heffingskorting van 200 euro per persoon en een tarief van 40% over het werkelijk genoten rendement op vermogen, inclusief niet gerealiseerde vermogenswinst. Doordat het tarief hoger is en de heffingskorting lager is de opbrengst, inclusief kapitaalvlucht, 1,0 mld euro hoger dan de huidige vermogensrendementsheffing. (SP_151)
- De SP verhoogt de bankenbelasting met 0,9 mld euro. Door de hogere bankbelasting zal het dividend van ABN AMRO naar verwachting 0,1 mld euro lager uitvallen. (SP_154)
- Huurmarkt: de SP trekt de maatregel in die 25 extra woningpunten toekent aan huurwoningen in schaarsteregio's. Ook biedt de SP geen extra ruimte voor een jaarlijkse huurstijging voor huurders met een inkomen boven 33.000 euro. De

maximale huurstijging van niet-geliberaliseerde huurwoningen volgt daarmee het algemene inflatietempo. Ten slotte trekt de SP het voornemen in om vanaf 2013 een heffing voor verhuurders in te voeren. De SP draait hiermee alle maatregelen gericht op de huurwoningmarkt van het kabinet Rutte en uit het Begrotingsakkoord 2013 terug. Dit levert een lastenverlichting op van 0,8 mld euro (SP_184).

- De SP voert een vermogensbelasting in van 0,7% met een vrijstelling van de eerste 500.000 euro aan vermogen. Dit leidt, inclusief kapitaalvlucht, tot een lastenverzwaring van 0,5 mld euro. (SP_152)
- De SP voert een belasting in op financiële transacties, waardoor de lasten met 0,1 mld euro worden verzwaard. (SP_155)
- De SP verlaagt de wbo met 0,1 mld euro. (SP_143)

Overig

- De SP verlaagt het algemene btw-tarief van 21% naar 19% . Dit levert een lastenverlichting op van 4,2 mld euro. (SP_181)
- De SP verhoogt het tarief van de assurantiebelasting naar 15,5%. Dit betekent een lastenverzwaring van 0,7 mld euro (SP_160)
- De SP voert een accijns op softdrugs in, waardoor de lasten met 0,3 mld worden verzwaard. (SP_153)
- De SP schaft de PBO heffingen af. Dat betekent een lastenverlichting van 0,2 mld euro. (SP_222)
- De SP houdt de Kamer van Koophandel heffing per 2013 in stand. Dat betekent een lastenverzwaring van 0,2 mld euro. (SP_216)
- De landbouw zal meer zelf bij moeten dragen aan een crisisorganisatie diergezondheid. Hiertoe wordt een heffing ingevoerd die jaarlijks 0,01 mld euro op moet brengen (SP_228).
- Overdrachtsbelasting: de SP verhoogt de overdrachtsbelasting in de periode 2013-2016. In deze periode levert de maatregel 0,5 mld euro op jaarbasis. Deze tijdelijke maatregel heeft in 2017 geen budgettaire consequenties (SP_162).
- Structurele oploep woningmarktmaatregelen: De woningmarktmaatregelen van de SP hebben na 2017 nog additionele budgettaire effecten. Het gaat om de maatregelen SP_092, 101, 146, 162, 171 en 184. De doorwerking van dit pakket van maatregelen leidt op lange termijn tot een additioneel positief budgettair effect van 4,6 mld euro in 2040 (SP_920, 921).

Tabel 13.23 Lastenmutaties t.o.v. basispad in 2017, ex ante, mld euro

Maatregel	Bedrag
Milieu	6,6
Verpakkingenbelastingen (SP_173)	1,8
14% hernieuwbare energie via SDE+ (SP_249)	0,3
Kilometerheffing vrachtauto's (SP_166)	0,7
Verhoging bpm (SP_179)	0,5
Ecotaks grootverbruikers (SP_167)	0,5
Afvalstoffenheffing en verbrandingsbelasting (SP_165)	0,5
Vliegbelasting (SP_176)	0,5
Heffing winning koolwaterstoffen (SP_170)	0,5
Heffing lozing restwarmte (SP_168)	0,4
Afschaffen landbouwwijstelling in de ib (SP_172)	0,3
Groene ruimte heffing (SP_171)	0,3
Vrijstelling zonnestroom eigen gebruik (SP_046)	-0,4
Heffing niet-duurzaam hout (SP_169)	0,2
Belasting niet afbreekbare smeermiddelen (SP_175)	0,2
Overig (SP_164, 174, 221)	0,3
Inkomens en arbeid	-10,6
Inkomensafhankelijke zorgpremie (SP_180)	-5,7
Verlaging eerste en tweede schijf (SP_182)	-5,1
Geen gebruik tabelcorrectiefactor in de ib (SP_147)	2,7
Verhoging arbeidskorting (SP_183)	-2,6
Aanpassing pensioen- en lijfrenteaf trek (SP_002, 148, 247)	2,0
Terugdraaien reiskostenvergoeding per 2014 (SP_185)	-1,5
Woningmarktpakket (SP_146)	1,4
Compensatiebudget AOW (SP_004)	-1,2
WW-premie/6 maanden WW doorbetaling (SP_001)	-1,0
Invoering toptarief (SP_149)	0,4
Afschaffen 30% regeling (expats/kennisswerkers) (SP_150)	0,3
AOW premies betaald door 65+ (SP_002)	-0,3
Vermogen en winst	6,1
Verhoging VPB tarief (SP_156)	1,6
Beperken aftrek deelnemingsrente en renteaftrek (SP_157)	1,5
Erfbelasting (SP_161)	1,1
Vermogenswinstbelasting (SP_151)	1,0
Bankenbelasting (SP_154)	0,9
Terugdraaien maatregelen huur (SP_184)	-0,8
Vermogensbelasting (SP_152)	0,5
Transactiebelasting (SP_155)	0,1
Beperken WBSO (SP_143)	0,1
Overig	-3,4
Btw naar 19% (SP_181)	-4,2
Verhoging assurantebelasting (SP_160)	0,7
Accijns op softdrugs (SP_153)	0,3
Afschaffing heffing PBO's (SP_222)	-0,2
Overig (SP_216, 228)	0,2
Totaal lastenmaatregelen (blo)	-1,2
w.v. gezinnen	-8,3
bedrijven	6,7
buitenland	0,4

Niet-EMU-lastenontwikkeling

De niet-EMU-lasten nemen netto met 1,2 mld euro af in 2017 t.o.v. het basispad. De niet-EMU-lasten kunnen gezien worden als een correctie op de lastenontwikkeling in 2017 op EMU-basis om tot de lastenontwikkeling te komen zoals die door gezinnen en bedrijven wordt ervaren. Intertemporele schuiven worden meegenomen omdat een lastenverzwaring in 2017 in deze gevallen (ten dele) wordt gecompenseerd door een lastenverlichting na 2017. De overige niet-EMU-lasten betreffen kosten voor bedrijven of gezinnen die het gevolg zijn van overheidsbeleid, maar geen directe gevolgen hebben voor het EMU-saldo.

- Als gevolg van de aanpassing van de eigen betalingen en het collectief verzekerde pakket AWBZ en Zvw gaan burgers voor hun zorg 2,2 mld euro minder uit eigen zak betalen (SP_159).
- Beperken fiscale ruimte pensioenpremies: de lastenverzwaring van 3,2 mld euro omvat een intertemporele schuif (belastingen worden naar voren gehaald) van 1,2 mld euro. Op termijn zullen de belastingafdrachten afnemen doordat de toekomstige pensioenuitkeringen lager zijn. (SP_148)
- De EMU-relevante lastenverlichting van 1,2 mld euro in 2017 die voortvloeit uit het terugdraaien van de beperking van het Witteveenkader omvat een tijdelijk effect van 0,9 mld euro. Het gedeeltelijk terugdraaien van een beperking op de fiscale aftrekbaarheid van pensioenpremies leidt op korte termijn tot een afname van de belastingopbrengsten. Op de lange termijn staan daar echter hogere belastingopbrengsten tegenover, doordat de belastbare pensioenuitkeringen hoger worden. Na correctie van de EMU-relevante lasten voor intertemporele schuiven resulteert de lastenontwikkeling zoals die over de gehele levensduur wordt ervaren (SP_002, 247).
- Als gevolg van het quotum voor arbeidsgehandicapten is sprake van een lastenverzwaring voor bedrijven van 0,7 mld euro. (SP_158)
- De SP voert vanaf 2013 een bijstookverplichting van biomassa voor kolencentrales in van 20%. Deze maatregel leidt tot een niet-EMU-relevante lastenverzwaring van 0,2 mld euro vanaf 2013. (SP_246)
- De invoering van de kilometerheffing leidt tot een structurele lastenverzwaring van 0,3 mld euro in 2017 als gevolg van het verwerken van de exploitatiekosten in de kilometerprijs. (SP_178)

Tabel 13.24 Niet-EMU-lastenmutaties t.o.v. basispad in 2017, ex ante, mld euro

Maatregel	Bedrag
Zorg (SP_008, 010, 011, 013, 159, 240, 242)	-2,2
Intertemporeel (SP_002, 148, 247)	-0,3
Sociale zekerheid (SP_158)	0,7
Milieu (SP_065, 072, 246)	0,2
Overig (SP_158, 178, 222)	0,3
Totaal niet-EMU-lastenontwikkeling	-1,2

13.5.4 Overzicht maatregelen klimaat en energie SP

- De SP voert vanaf 2013 een bijstookverplichting van biomassa voor kolencentrales in van 20%. Deze maatregel leidt tot een niet-EMU relevante lastenverzwaring van 0,2 mld euro vanaf 2013. (SP_246);
- De SP voert een vrijstelling in voor de opwekking van zonnestroom voor eigen gebruik. De maatregel heeft vanaf 2013 een negatief effect op het EMU saldo van 0,3 mld euro. (SP_046);
- De SP voert een heffing in op de lozing van restwarmte. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU saldo van 0,4 mld euro. (SP_168);
- De SP voert een heffing in op de winning van koolwaterstoffen. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU saldo van 0,5 mld euro. (SP_170);
- De SP voert de grondwaterbelasting opnieuw in. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU saldo van 0,2 mld euro. (SP_221);
- De SP voert een ecotaks voor grootgebruikers in. De maatregel heeft vanaf 2013 een positief effect op het EMU saldo van 0,5 mld euro. (SP_167);
- De SP intensificeert de SDE+ om de doelstelling van 14% hernieuwbare energie volgens de Europese definitie in 2020 te bereiken. Het extra geld wordt vooral besteed aan wind op zee. De maatregel heeft een negatief EMU effect van 0,3 mld euro (0,8 mld euro structureel). (SP_249c);
- De SP verzwakt de lasten met 0,3 mld euro in 2017 (0,8 mld euro structureel) door het verhogen van de SDE+-heffing. Deze maatregel heeft een positief EMU-effect van dezelfde omvang. (SP_249a,b);
- De SP voert binnen de gebouwde omgeving verschillende maatregelen in, waaronder een verplichting voor woningbouwcorporaties om meer werk te maken van isolatie van woningen en een differentiatie van het eigenwoningforfait of de OZB op basis van het energielabel. (SP_048);
- De afvalstoffenheffing wordt opnieuw ingevoerd. Daarnaast komt er een verbrandingsbelasting. Deze maatregel heeft vanaf 2013 een positief EMU-effect van 0,5 mld euro (SP_165);
- De SP schaft het verlaagd tarief voor de energiebelasting in de glastuinbouw af. Dit geeft een lastenverzwaring van 0,1 mld euro. (SP_164);
- De SP voert een moratorium in op de bouw van nieuwe afvalverbrandingsovens.
- De SP coördineert via een Structuurvisie de plaatsing van windturbines op land en zorgt dat omwonenden daarin financieel kunnen participeren. (SP_027);
- De SP wil dat de overheid optreedt als 'launching customer', en besteedt eenmalig 0,25 mld euro aan duurzame energieopwekking op/aan publieke gebouwen (bijv. zonnepanelen) en publieke transportmiddelen. (SP_049);

13.5.5 Overzicht maatregelen natuur SP

Tabel 13.25 geeft een overzicht van alle geanalyseerde maatregelen. Naast de relevantie van de maatregelen voor biodiversiteit en beleving, zijn het budgettaire effect voor het Rijk en het (eventuele) effect op de lastendruk voor de landbouw weergegeven. In de teksten onder de tabel worden de maatregelen kort toegelicht.

Tabel 13.25 Geanalyseerde maatregelen, bedragen in mld euro's per jaar

Nummer	Maatregel	Relevant voor biodiversiteit	Relevant voor beleving	Uitgaven overheid natuur	Lastenverzwaring landbouw
SP_024	Intensivering natuur (inclusief aanpassing Begrotingsakkoord)	x	x	0,15	
SP_025	Heffing open ruimte		x	zie elders	
SP_026	Rijksoverheid regie op duurzame inrichting	x	x		
SP_027	Regie op plaatsing windmolens		x		
SP_066	Strengere eisen mestgebruik, invoering dierenrechtvergunningen	x			
SP_070	Verbod op neonicotinoiden				
SP_071	Beperken uitstoot endotoxinen				
SP_072	Verbod preventief gebruik antibiotica				
SP_174	Heffing bestrijdingsmiddelen	x			0,05
SP_224	Overheveling GLB-gelden van eerste naar tweede pijler	x	x	0,08	0,08
SP_171	Heffing groene ruimte		x	zie elders	
	Opgesteld vermogen windenergie		x	zie energie en klimaat	

SP_024: Intensivering natuur (inclusief aanpassing Begrotingsakkoord en tevens invulling maatregelen SP_75: voltooiing EHS en verbindingzones en SP_76: inrichting Natura 2000 gebieden)

- De SP stelt 0,15 mld euro per jaar beschikbaar voor de aankoop en de inrichting van natuur. De middelen worden gebruikt om de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), zoals de overheid in haar oorspronkelijke plannen in 1990 beoogde, versneld tot stand te brengen. Tevens wordt de 0,2 mld euro uit het Begrotingsakkoord, meer dan in dit akkoord wordt voorgesteld, gebruikt voor het beheer, de uitbreiding en de inrichting van natuurgebieden.
- Deze accentverschuiving heeft tot gevolg dat minder groene recreatieve gebieden rondom steden worden aangelegd en ingericht. Maatregel SP_024 bepaalt in belangrijke mate het positieve effect op biodiversiteit van het complete maatregelenpakket.

SP_025: Heffing open ruimte

- De SP wil met deze maatregel een forfaitaire bijdrage van projectontwikkelaars voor de landschappelijke 'inkleding' van nieuwbouwwijken.

SP_026: Rijksoverheid regie op duurzame inrichting

- De SP wil bij de ruimtelijke inrichting van het landelijke gebied een grotere rol voor de rijksoverheid.

SP_027: Regie op plaatsing windmolens

- Wind op land wordt ingekaderd via een structuurvisie (waar wel, waar niet) met strengere eisen aan geluid en externe veiligheid. Omwonenden van windparken kunnen meeprofiteren van de opbrengsten, als compensatie voor de horizonvervuiling.

SP_066: Strengere eisen mestgebruik, invoering dierenrechtvergunningen

- De SP wil het mestbeleid zodanig aanscherpen dat de doelen voor de Nitraatrichtlijn 2015 worden gerealiseerd. De dierenrechtvergunningen worden voor de komende kabinetsperiode gebaseerd op een standstill.
- Het 'halen van de nitraatrichtlijn' is bij deze analyse geoperationaliseerd als 'nitraatconcentratie in grond- en oppervlaktewater nergens hoger dan 50 mg per liter'. Dit betekent dat met name de stikstofgebruiksnormen op zandgronden moeten worden aangescherpt. Dit leidt er toe dat aanzienlijk meer mest verwerkt moet worden. De jaarlijkse kosten hiervan bedragen 0,04 tot 0,07 mld euro. Bij de 'dierenrechtvergunningen' is ervan uitgegaan dat voor de intensieve veehouderij het huidige stelsel gehandhaafd blijft en dat na afschaffing van het quoteringstelsel voor melkvee hiervoor een 'dierenrechtvergunning' in de plaats komt, waarbij de grootte van de melkveestapel ongewijzigd blijft.

SP_070 Verbod op neonicotinoiden

- De SP zet in op een strenger toelatingsbeleid voor bestrijdingsmiddelen. Er komt een verbod op het gebruik van neonicotinoiden.
- Effecten op biodiversiteit zijn nog niet goed in te schatten.

SP_071: Beperken uitstoot endotoxinen

- De SP stelt een milieunormering voor ten aanzien van de hoeveelheid endotoxinen die de lucht mag bevatten. Gemeenten krijgen meer wettelijke mogelijkheden om op basis van normoverschrijding uitbreidingen in intensieve veehouderij tegen te gaan.
- Deze maatregel is gericht op menselijke gezondheid en heeft waarschijnlijk geen effecten op biodiversiteit.

SP_174: Heffing bestrijdingsmiddelen

- De SP legt met deze maatregel een heffing op gewasbeschermingsmiddelen (0,05 mld euro per jaar).
- Deze maatregel is waarschijnlijk positief voor de biodiversiteit, met name voor het waterleven. Precieze effecten op biodiversiteit zijn niet goed te schatten. De heffing betekent een aanzienlijke lastenverzwaring voor de akker- en tuinbouw, wat gevolgen kan hebben voor de omvang voor de productie van de landbouw, en daarmee voor de verwerkende en toeleverende bedrijven.

SP_224: Overheveling van GLB-gelden van eerste naar tweede pijler

- De SP wil met maximale overheveling uit de inkomenstoeslagen uit de zogenoemde eerste pijler van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) geld vrij maken voor de tweede pijler (plattelandsbeleid), te besteden aan duurzaam beheer van agrarische gebieden met aandacht voor biodiversiteit.
- In de berekening is ervan uitgegaan dat middelen worden ingezet voor financiering van agrarisch natuurbeheer (weide- en akkervogels) en beheer van landschapselementen. De maximale overheveling (10% van de eerste pijler) kost het Rijk 80 mln per jaar aan

cofinanciering. De effecten van deze maatregel bepalen in grote mate de toename van de belevingswaarde ten opzichte van het basispad en compenseren de afname in beleving als gevolg van maatregel.

SP_171: Heffing groene ruimte

- De SP stelt een heffing van €25/m² voor, bij alle gronden die een groene bestemming (grondgebonden landbouw, natuur, recreatie) hadden en worden ontwikkeld tot rode bestemming, zoals infrastructuur e.d.

Opgesteld vermogen windenergie

- De SP vergroot het opgestelde vermogen windturbines naar 6000 MW in 2020, 2000 MW meer dan in het basispad.

De verkiezingsprogramma's 2012 laten zien welke keuzes politieke partijen maken voor de jaren 2013-2017. De programma's tonen aan dat er echt iets te kiezen valt voor de komende kabinetsperiode. Hoe gaan we na de economische crisis de overheidsfinanciën weer op orde brengen en hoe snel? Verhogen we de AOW-leeftijd en beperken we de aftrek van de hypotheekrente, of juist niet? Hoe verminderen we de filedruk? Willen we klimaatverandering aanpakken en zo ja, hoe dan? Is het de moeite waarde om meer geld uit te geven aan onderwijs of innovatie? Hoeveel trekken we uit voor natuur? Hoe kunnen we de woningmarkt beter laten functioneren? Hoe gaan we om met de stijging van de kosten van de zorg?

In de aanloop naar de verkiezingen van 12 september 2012 hebben tien politieke partijen - VVD, PvdA, PVV, CDA, SP, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP, DPK - gevraagd om een analyse van hun verkiezingsprogramma's. Het CPB heeft de economische effecten geanalyseerd, het PBL de effecten op milieu.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau (CPB)
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
(070) 338 33 80 | www.cpb.nl | info@cpb.nl

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Postbus 30314 | 2500 GH Den Haag
(070) 328 87 00 | www.pbl.nl | info@pbl.nl

Gedrukt door:
De Swart BV
Postbus 53184 | 2505 AD Den Haag
(070) 308 21 21 | www.kds.nl | info@kds.nl

Foto omslag: GPD | Stephanie Versteeg

Augustus 2012 | ISBN 978-90-5833-559-3

